

Ouderbetrokkenheid is vooral goed contact

Het thuisonderwijs kan er wel eens aan hebben bijgedragen dat ouders en leraren meer beseffen hoe belangrijk ouderbetrokkenheid is. De meeste ouders zetten zich ervoor in om hun kinderen te ondersteunen met het schoolwerk. Maar niet allemaal. Wat leren we over ouderbetrokkenheid door het thuisonderwijs?

Vlak voor de coronacrisis kreeg ik van een basisschool-directeur een mail of ik een ouderavond kon verzorgen. Hij schreef: 'We merken dat leren/ontwikkelen niet altijd hoog op de agenda staat bij ouders thuis.' Dat zal nu, door de periode van thuisonderwijs, bij veel ouders anders zijn geworden. Wat is er ongelooflijk veel werk verricht, door scholen maar ook door ouders! Thuisonderwijs lijkt in de meeste gevallen goed te lukken. Tegelijkertijd merken we hoe belangrijk schoolonderwijs is. Veel kinderen willen graag weer naar school, en leraren geven aan dat ze juist het contact met de kinderen zo missen. Contact, dat ook nodig is om leerstof goed over te brengen. De vraag is wel wat we voor de toekomst leren van het thuisonderwijs en de ouderbetrokkenheid hierbij. Daarvoor moeten we eerst wat dieper ingaan op wat ouderbetrokkenheid eigenlijk is.

Leren thuis gaat door

Meerdere onderzoeken hebben ons in de afgelopen decennia geleerd dat niet zozeer ouderparticipatie (het vrijwilligerswerk van ouders op school), maar ouderbetrokkenheid positieve effecten laat zien op de ontwikkeling en het welbevinden van leerlingen.

Te snel is de conclusie getrokken dat 'ouderbetrokkenheid thuis' vooral inhoudt dat kinderen thuis allerlei schoolwerk moeten doen

En die betrokkenheid van ouders vindt vooral thuis plaats. Vandaar dat het ook wel 'thuisbetrokkenheid' genoemd wordt. Hoe die betrokkenheid thuis er dan precies uitziet, is nog niet altijd even duidelijk, laat staan hoe je deze als school kunt beïnvloeden (Bakker et al., 2013). Te snel is, denk ik, de conclusie getrokken dat 'ouderbetrokkenheid thuis' dan vooral inhoudt dat kinderen thuis allerlei schoolwerk moeten doen, zoals woordjes oefenen, lezen, enzovoort. In die context is

bovenstaande opmerking van de directeur goed te begrijpen en in deze opvatting gedijt het thuisonderwijs ook goed. Nu 'moeten' ouders immers wel aan de slag.

Kansenongelijkheid

De eerste structurele aandacht voor ouderbetrokkenheid ontstond in het begin van de negentiende eeuw in de Verenigde Staten. We lezen over formele bijeenkomsten in 1815 waarin er met ouders werd gesproken over hun invloed op de schoolontwikkeling van hun kind. De aanleiding om ouderbetrokkenheid toen aandacht te geven, was de bezorgdheid over de ontwikkeling van kinderen uit lagere sociale milieus en van migrantenkinderen. Ouders uit welgestelde gezinnen begeleiden hun kinderen in hun schoolontwikkeling. Door de ouders van mindere welgestelde gezinnen te leren hoe ook zij hun kinderen konden begeleiden met school, zouden deze kinderen betere kansen krijgen (Berger, 1991).

Aandacht voor ouderbetrokkenheid is ook in Nederland vooral gestoeld op het doel om schoolprestaties van leerlingen te bevorderen en alle leerlingen gelijke kansen te geven (Bakker, 2016). En hier zien we iets opvallends: waar ouderbetrokkenheid tot voor kort vooral werd ingezet om kansenongelijkheid te verkleinen, zien we in deze periode juist de toenemende angst voor kansenongelijkheid, vanwege het thuisonderwijs. Het verschil tussen gezinnen en ouders wordt nu soms pijnlijk duidelijk. Sommige ouders helpen hun kinderen volop met het schoolwerk, andere niet of nauwelijks. Zijn deze laatste ouders dan minder betrokken? Of maakt deze periode van thuisonderwijs duidelijk dat we het begrip ouderbetrokkenheid misschien anders moeten laden?

Rouw

We moeten voorzichtig zijn met het trekken van conclusies op basis van deze periode van thuisonderwijs. Er is immers geen onderzoek bekend naar een vergelijkbare

situatie waarin we het schoolwerk thuis zoveel mogelijk probeerden te continueren met behulp van onze digitale middelen. Een andere reden waarom we nog niet al te veel conclusies kunnen trekken, is dat kinderen, hun ouders, hun gezinnen en familie, hun straat en buurt, hun land en zelfs de hele wereld in een bizarre situatie gezeten hebben of nog zitten. Dwars door alles heen loopt een rouwproces waar bijna iedereen, in meerdere of mindere mate, mee te maken heeft. Ook kinderen en jongeren. Zij werden (of worden) immers op allerlei manieren geconfronteerd met verlies. Verlies van het naar school gaan: al leek het eerst even op vakantie, kinderen misten hun klasgenoten, hun leraar, het gebouw, het plein, de structuur. Maar ook bijvoorbeeld het sporten in clubverband. Opa en oma niet meer mogen bezoeken. En sommigen hebben te maken (gehad) met (ernstige) ziekte en sterven in de nabije omgeving en kunnen/konden soms nauwelijks op bezoek of afscheid nemen.

Kinderen en jongeren krijgen - vaak onbewust - ook iets van de rouw van hun ouders mee. Ouders, die rouwen om het verlies van werk en inkomsten, het gemis van collega's en het niet kunnen ontmoeten van hun ouders en vrienden. Wanneer we het rouwproces bezien vanuit het model van Kübler-Ross (2006) over de fasen van rouw dan zien we verschillende stadia waar wij, maar ook kinderen/jongeren, schoksgewijs doorheen lopen: ontkenning – boosheid – marchanderen – verdriet - acceptatie. Een kind dat niet accepteert dat zijn moeder thuisonderwijs verzorgt door te zeggen: 'Jij bent mijn juf niet!' zou wel eens in de fase van ontkenning kunnen zitten. Een tiener die dwars gedrag vertoont of een woedeaanval heeft waarover zijn ouders verbaasd zijn, kan wel eens zijn boosheid moeten verwerken.

Kinderen kregen de afgelopen periode allemaal te maken met verlies

Een kind dat onder zijn huiswerk uit probeert te komen, is wellicht aan het verwerken door te marchanderen. En een puber die een tijdje lusteloos gedrag vertoont, is misschien wel verdrietig. Het rouwproces heeft ruimte nodig en is vaak niet te sturen met een duidelijke structuur (waar we nu soms zo op hameren). Net als volwassenen, hebben ook kinderen tijd nodig om te verwerken wat er allemaal gebeurt. Ouders maken dit nu van dichtbij mee met hun kinderen. Ik hoor ze zeggen dat ze meer respect krijgen voor de leraar, omdat ze nu merken hoe hun kind kan zijn. Maar grote kans dat het rouwproces soms een vertekend beeld geeft van hun eigen kind.

Wat is ouderbetrokkenheid?

Een bestuurder van een groep basisscholen deed op 6 april 2020 in het *Brabants Dagblad* de volgende uitspraak: 'Het is niet ondenkbaar dat ouders die nu weigeren die mails te openen, óns over een jaar afrekenen, omdat hun kind een achterstand heeft.' We zijn vaak teleurgesteld, omdat ouders niet doen wat wij van ze verwachten en hopen. In onze ogen gaat 'ouderbetrokkenheid' over ouders die hun geëngageerdheid bij het schoolwerk in zichtbaar gedrag laten zien. Maar... zijn alle ouders niet van nature betrokken, omdat het hun kind is? Allemaal op hun eigen manier en soms totaal anders dan wij professionals hopen? Denk aan: ouders die hun kinderen nu vooral rust gunnen en het schoolwerk in onze ogen wat verwaarlozen. Is het niet andersom: ouderbetrokkenheid is niet de betrokkenheid ván ouders, maar de betrokkenheid óp ouders?

Als je betrokken bent op ouders, weet je als leraar beter wat elk kind nodig heeft. (Dat kan misschien ook zijn: deze leerling even rust gunnen...). Er ontstaat een gelijkwaardige samenwerking, waarin ouders en de leraar (en bij het ouder worden ook steeds meer de leerling) sámen afstemmen wat er nodig is voor een optimale ontwikkeling van de leerling en wie waarin welke bijdrage levert. Ouders voelen zich gehoord, denken en doen daardoor actief mee en zijn zo (nog) beter in staat om hun kinderen in alles te ondersteunen. Persoonlijk contact met elke ouder is een voorwaarde om tot optimale ontwikkeling van alle leerlingen te komen.

Wat kunnen we hiervan leren?

Samen signaleren

Nu we het schoolwerk moeten 'verdelen' met ouders, dwingt ons dat ook om veel beter sámen te signaleren wanneer het niet goed gaat met een leerling. Ouders ontdekken nu misschien dingen bij hun kind, die ze alleen maar kenden van horen zeggen door de leraar. Wanneer het tijdelijke thuisonderwijs ons leert dat ouderbetrokkenheid niet in de eerste plaats het zenden van informatie is van wat ouders thuis 'moeten doen' met hun kind, maar wel dat we moeten samenwerken met ouders op basis van goed contact, dan kunnen leraren en ouders elkaar veel meer opmerkzaam maken op signalen van niet-welbevinden die een kind (thuis of straks op school) afgeeft. Ze kunnen verder ook samen signalen ontdekken van een haperende ontwikkeling en vooral ook aan elkaar melden wat er goed gaat!

Relatie en contact voorop, ook tijdens startgesprek

Uit de situatie van thuisonderwijs kunnen we dus leren dat niet de leerstof vooropstaat - en zelfs niet de wederzijdse verwachtingen. Het draait om het persoonlijke contact tussen professional en elke ouder. Wie vooral betrokkenheid ván ouders verwacht, raakt al gauw teleurgesteld. Wie betrokken is óp ouders, krijgt vaak te maken met mooie en soms ontroerende verrassingen. Ouders vertellen het verhaal over hun kind, maar ook vaak over zichzelf en hun eigen schoolverleden, waardoor je ineens jouw leerling veel beter leert

begrijpen. Het wordt je bijvoorbeeld duidelijk waarom sommige leerlingen nauwelijks te motiveren zijn om thuis te lezen. Hoewel vrijwel alle ouders graag willen dat hun kind álles kan en zij soms (te) hoge verwachtingen hebben, is één ding vaak nog belangrijker: 'Doe mijn kind niet aan wat mij vroeger overkwam.' Oftewel: 'Mijn kind mag niet uitgelachen worden wanneer hij iets hardop voorleest in de klas.' Van vader hoor je misschien alleen: 'Ach, lezen is niet zo belangrijk, ik ben er ook gekomen zonder goed te kunnen lezen.'

Wie vooral betrokkenheid ván ouders verwacht, raakt al gauw teleurgesteld; wie betrokken is óp ouders krijgt vaak te maken met mooie en soms ontroerende verrassingen

Het echte verhaal vertellen ouders pas, wanneer er een relatie is. Daarom moeten startgesprekken niet gericht zijn op in de eerste plaats het uitspreken van wederzijdse verwachtingen of op ouders die iets mogen vertellen over hun kind (al is het natuurlijk prima wanneer dit spontaan aan de orde komt). Ze moeten altijd vooral gericht zijn op de relatie, elkaar (even weer) in de ogen kijken en het (blijven) werken aan wederzijds vertrouwen. Geen 'omgekeerde oudergesprekken', waarbij de school dus de agenda bepaalt, geen lijstjes die ouders vooraf moeten invullen, maar een gesprek van mens tot mens. En altijd met het kind erbij, al is het een kleuter die elders in de ruimte speelt. Als je gericht bent op het overbrengen of ontvangen van informatie, kan de aanwezigheid van een kleuter storend zijn. Als je uit bent op het bouwen en onderhouden van de relatie, dan is een startgesprek ondenkbaar zonder een kleuter. Die krijgt er dan ook meer vertrouwen in. Zoals een kleuter eens mooi zei: 'Papa en mama zijn vriendjes geworden met juf.'

School is school en thuis is thuis

De periode van thuisonderwijs leert ons als professionals om 'ouderbetrokkenheid' anders in te vullen en met ouders sámen te werken in plaats van ouders vooral thuis 'aan het werk te zetten' om de school te ondersteunen. Dat ouders en leraren samenwerken, betekent overigens niet dat ze op elkaars stoel moeten gaan zitten. De bekende professor Joyce Epstein (2009) spreekt over *family like schools* en *school like families*: school en thuis moeten niet te ver uit elkaar liggen. Thuis stimuleert men de schoolontwikkeling, op school is een kind niet alleen maar een leerling. Maar daarmee is school nog wel school en thuis thuis. Het is goed, dat dit zo blijft.

Van der Ploeg (2018) constateert dat de taakverdeling tussen school en thuis tegenwoordig minder helder afgebakend is dan eerder. Daardoor is ook de relatie tussen ouders en leraren veranderd: zij zijn meer afhankelijk van elkaar geworden. Door de periode van thuisonderwijs raakt de afbakening tussen school en thuis misschien nóg meer vervaagd. Is dat gunstig? Dat lijkt me de vraag.

Ieder een eigen rol

Ouders, leraren en begeleiders hebben elk hun eigen rol. Het is goed als ze die behouden en vanuit die verschillende rollen met elkaar samenwerken. Bij goed onderwijs zijn krachtige leraren onmisbaar. Voor leraren is het belangrijk om hun kennis en kunde actief uit te dragen. Of, zoals een Amerikaanse leraar in deze crisis aan ouders, schreef: 'Maak je geen zorgen over achterstand op school. Alle kinderen zitten in hetzelfde schuitje en ze zullen het allemaal wel redden. Als we terug zijn in het klaslokaal, gaan we hun koers corrigeren en ze tegemoetkomen op hun niveau. Leraren zijn hier experts in!' Ouders zijn er vooral om een leerzame context bieden.

Tips voor begeleiders

En de begeleiders? Zij zijn in de eerder in het artikel geschetste processen enorm belangrijk voor het ondersteunen en coachen van leraren, zodat zij goed contact

met elke ouder kunnen onderhouden. Daarnaast hebben begeleiders een cruciale rol in het weer opstarten naar de normale situatie. Een aantal tips:

1. Help leraren in de overgang naar de gewone situatie. Stimuleer ze om ook dan regelmatig persoonlijk contact te hebben met elke ouder over hoe het gaat.
2. Organiseer digitale bijeenkomsten met ouders om de overgang straks soepel te laten verlopen. Welke tips hebben leraren en ouders voor elkaar, waar moeten ze in deze ongewone situatie aan denken, enzovoort? Er zijn altijd ouders die mee willen denken.
3. Organiseer bijeenkomsten met leraren en denk samen na over hoe jullie ouders kunnen helpen die moeite hebben met het weer 'loslaten' van het begeleiden van het leerproces.
4. Dan nog een specifieke aanbeveling voor groep 8. Het kan goed zijn om voor elk kind een warme overdracht met ouders en kind te organiseren naar het voortgezet onderwijs (ook dat kan nu online). Juist nu ook groep 8-leerlingen met rouw te maken hebben. Een ander idee is in de eerste week na de zomervakantie een bijeenkomst met de ouders van groep 8 te organiseren en met hen te zoeken waar nog zorgen zitten rondom de overgang en hoe daarmee om te gaan.

Literatuur

- Akkermans, L. (2020, 6 april). Ouders druk door corona? Nee, dan de juf. 'Vrij? Ik weet niet eens meer wat dat ís!' *Brabants Dagblad*.
- Bakker, J.T.A., Denessen, E., Dennissen, M., & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leerkrachten en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de*

De LBBO is de overkoepelende organisatie voor de beroepsgroepen van intern begeleiders, ambulante begeleiders, gedragspecialisten, jonge-kindspecialisten, beeldbegeleiders, specialisten begaafdheid en zelfstandig begeleiders in het onderwijs.

effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren daarbij kunnen vervullen. Nijmegen: Radboud Universiteit.

- Bakker, J.T.A. (2016). Onderwijs en ouderbetrokkenheid. Een inleiding. *Pedagogiek*, 36(3), 199-210 (12).
- Berger, E.H. (1991). Parent Involvement: Yesterday and Today. *The Elementary School Journal* 91(3), 209-219.
- Epstein, J.L., & Associates (2009). *School, Family, and Community Partnerships. Your Handbook for Action.* (3e druk). California: Corwin Press.
- Kübler-Ross, E. & Kessler, D. (2006). *Over rouw. De zin van de vijf stadia van rouwverwerking.* Amsterdam: Ambo.
- Van der Ploeg, P. (2018). Ethiek van ouderbetrokkenheid. *Van twaalf tot achttien* 28(6), 14-16.

Peter de Vries

Peter de Vries is expert ouderbetrokkenheid. Hij doet promotieonderzoek naar ouderbetrokkenheid aan de Universiteit Utrecht en schreef verschillende boeken over ouderbetrokkenheid (www.peterdevries.nu).

Meer lezen over Weer naar school?

*Kijk dan op onze website bij publicaties
lbbo.nl/publicaties/webinars-lbbo-en-extra-artikelen
Bekijk dan ook gelijk onze materialenbank.
Hier vind je alle door de LBBO gepubliceerde artikelen (alleen te downloaden voor leden).*